

*Кройтор В. А.,**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ПРИ ОСПОРЮВАННІ, ВІДМОВІ У ВИЗНАННІ ТА НАДАННІ ДОЗВОЛУ НА ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

Анотація. Стаття присвячена умовам та правовим засобам дотримання права на справедливий суд при оспоруванні, відмові у визнанні і наданні дозволу на виконання арбітражного рішення на прикладі Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. Викладено позиції ЄСПЛ та Конституційного суду України щодо дотримання права на справедливий суд щодо арбітражів.

Водночас виокремлена невирішена частина наукового завдання з оцінки застосовних у практиці Верховного суду алгоритмів правових засобів забезпечення відповідності судового контролю над рішеннями МКАС, що мають відповідати вимогам справедливого розгляду. На відміну від судових рішень, арбітражні рішення є остаточними в тому сенсі, що вони не підлягають оскарженню в порядку та з підстав, що характерні для рішень судів цивільної та комерційної юрисдикції.

Автор зазначає відповідність норм національного законодавства уніфікованим нормам міжнародного права. Загальні принципи арбітражного розгляду визначені джерелами міжнародного права з метою недопущення зловживань к боку учасників комерційного обігу унаслідок різного правового регулювання підстав для скасування арбітражних рішень у різних державах, що сприяє правовій визначеності.

Виходячи з тих положень, що арбітражні суди відповідають критерію «встановлений законом», якщо здійснюють повноваження відповідно до закону та процесуальних правил, встановлених внутрішнім законодавством, зазначено, що питання дотримання права на справедливий судовий розгляд визначається тим, як національні суди здійснюють відповідний контроль та тлумачать підстави для скасування, відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання арбітражного рішення.

Констатовано важливе значення відповідності діяльності з реалізації функцій судового контролю компетентних судів принципу правової визначеності, остаточності арбітражних рішень, праву на справедливий суд. Водночас визнається важливість мінімізації судового втручання у міжнародний арбітраж та відповідно забезпечення незалежності арбітражних судів та трибуналів, справедливості процедури.

Автор зазначає, що межі здійснення повноважень національних судів визначаються перевіркою наявності вичерпних підстав, які ідентично до уніфікованих міжнародних норм, які закріплені у чинному національному законодавстві та не можуть тлумачитись розширено.

Ключові слова: право на справедливий суд, справедливий судовий розгляд, цивільне судочинство, альтернативні способи вирішення спорів, арбітражний суд, Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій

палаті України (МКАС), міжнародний комерційний арбітраж, арбітражна угода, скасування, відмова у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, виконання арбітражного рішення.

Постановка проблеми. Особлива роль у регламентації відносин зі здійснення правосуддя в цивільних справах відіграє Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Вона є універсальним міжнародним документом, про що свідчить, зокрема, й той факт, що багато положень Загальної декларації прав людини відтворено в її статтях. Виходячи з характеру використання зазначених термінів, можна зробити висновок, що положення чинного законодавства України вимагають застосування судами практики ЄСПЛ як джерела права, незалежно від того, ухвалено конкретне рішення за участю України чи ні. Можливо зазначити, що фактично йде мова про формування певної моделі застосування судових рішень Європейського Суду з прав людини [1, с. 46; 2, с. 192].

Вважаю, що право на справедливий суд включає й право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, й наявність ефективних альтернативних способів вирішення спорів, до яких відносяться переговори, медіація та арбітраж та їх комбінації у різному поєднанні та співвідношенні. Порядок розгляду та вирішення справи арбітражами є відповідним вимогам п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенції), про що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) висловлював свою позицію у своїх рішеннях. При обранні Міжнародного комерційного арбітражу сторонами правовідносин вони не обмежують себе в праві на справедливий судовий розгляд [3, с. 64]. Зокрема ця теза ґрунтується на позиції, висловленій ЄСПЛ у справі «Компанія «Регент» проти України», де суд у п. 54 зазначив наступне: Уряд України заперечував застосування п. 1 ст. 6 Конвенції до арбітражного суду. ЄСПЛ, оцінюючи надані заперечення Уряду, зазначив, що ст. 6 Конвенції не виключає створення арбітражних судів. «Суд» у значенні цієї статті не обмежується значенням «суду», що відноситься до судової системи держави. Арбітражний суд відповідає критерію «встановлений законом», якщо здійснює повноваження відповідно до Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» (на той час у редакції 1994 року) та процесуальних правил, встановлених внутрішнім законодавством. Проведення в арбітражних судах відповідає тому порядку, що й у державних цивільних чи господарських судах. Законодавчо були закріплені правила, відповідно до яких рішення

арбітражного суду мають оскаржуватись до Київського апеляційного суду, ґрунтуючись на приписах Закону України «Про Міжнародний комерційний арбітраж» від 1994 року. Відповідний арбітражний суд був єдиним арбітражним судом в Україні, який згідно з зазначеним Законом був компетентний вирішувати «спори підприємств із іноземними інвестиціями». Відповідно до цього Закону та статті 3(1) Закону України «Про виконавче провадження» (у відповідній редакції та за чинним законодавством) рішення зазначеного суду прирівнюються до судових рішень та підлягають виконанню [4].

Можливість передачі державою на розгляд третейських судів спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин визнана міжнародною практикою, в тому числі заснованою на міжнародному праві. Загальні принципи арбітражного розгляду цих спорів визначені Європейською конвенцією про зовнішньоторговельний арбітраж [5] та рекомендовані державам Арбітражним регламентом Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) [6].

Конституційний Суд України у п. 3.1. рішення за справою № 1-рп/2008 зазначив, що є звернення до третейського суду є одним із способів реалізації права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері цивільних та господарських правовідносин. Відповідні виключення встановлені законодавством, зокрема й спеціальним законом. Загальні засади арбітражного розгляду та вирішення цивільних та господарських справ визначені у Європейській конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж та передбачено Арбітражним регламентом ЮНСІТРАЛ.

Відповідно до судової практики ЄСПЛ визнається правомірним звернення фізичних та/або юридичних осіб до третейських судів за умови вільного волевиявлення сторін спору про відмову від розгляду справи у державному суді (*Рішення у справі «Девір проти Бельгії» від 27 лютого 1980 року*). Крім того, функція захисту, що здійснюється третейськими судами унаслідок недержавної юрисдикційної діяльності на підставі закону, не є здійсненням правосуддя, а третейського розгляду спорів сторін у цивільних і господарських правовідносинах у межах права, визначеного ч. 5 ст. 55 Конституції України (п. 4) [7].

Не зважаючи на розповсюдження основних вимог дотримання права на суд на арбітражі, враховуючи їх природу, є певні процедурні відмінності, порівняно з цивільними та комерційними судами, застосування яких не має спотворювати саму сутність права на справедливий суд.

Є ще один аспект цієї актуальної проблеми і пов'язаний він з процесами глобалізації та наближенням вітчизняного законодавства до європейського. Саме це є передумовою розширення транскордонного правового регулювання, а також створення нових правових режимів у наявних механізмів правового регулювання [8].

Стан дослідження. В українській доктрині зазвичай приділяється увага різним аспектам визнання та виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу та підстав його оспорювання, скасування. Про актуальність означеної проблеми свідчать дослідження питань діяльності міжнародних комерційних арбітражів низкою вітчизняних вчених, зокрема: Л. Винокурової [9], О. Волощук [10], В. Гуменюк [11; 12], К. Мирось [13], В. Нигнибиди [14], Д. Притики [15], Ю. Притики [15; 16],

К. Спиридонової [17; 18; 19] та інших. Найвні у вітчизняній правовій доктрині висновки та рекомендації щодо діяльності міжнародних комерційних арбітражів та правових наслідків їх рішень складають важливе підґрунтя для подальшого аналізу відповідності їх діяльності та діяльності з реалізації функцій судового контролю компетентних судів принципу правової визначеності, остаточності арбітражних рішень, праву на справедливий суд, який є важливим елементом комплексного принципу верховенства права. Останні аспекти не отримали ґрунтовного наукового аналізу, узагальнення, єдиного підходу, зважаючи на різноманітну міжнародну та національну правореалізаційну та судову практику.

На відміну від судових рішень, арбітражні рішення є остаточними в тому сенсі, що вони не підлягають оскарженню в порядку та з підстав, що характерні для рішень судів цивільної та комерційної юрисдикції. Зокрема, арбітражні рішення не переглядаються на предмет порушення, неправильного застосування норм матеріального права та незастосування певних формальних процедур, властивих державним судам.

Мета статті полягає у виявленні критеріїв та правових засобів дотримання права на справедливий суд при оспорюванні, і наданні дозволу на виконання рішень МКАС. Для досягнення мети визнано доцільним проаналізувати обмежені засоби правового захисту, що складають підстави для скасування арбітражного рішення або відмови у його визнанні та наданні дозволу на виконання, що відповідно становлять предмет розгляду судів у порядку цивільного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до рішення ЄСПЛ від 20 липня 2006 року у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» (заяви № 29458/04 та № 29465/04) суд не буде вважатися таким, що «встановленим законом», якщо ним реалізовано повноваження, що йому не властиві. Відповідно право на справедливий суд пов'язано зі здійсненням меж повноважень контролю національних судів щодо рішень міжнародного комерційного арбітражного суду, наприклад, про скасування рішень МКАС. Межі здійснення повноважень національних судів визначаються перевіркою наявності вичерпних підстав, зокрема, для скасування рішення, що передбачені у ст. 459 ЦПК України та ст. 34 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», які не можуть тлумачитись розширено [20]. Важливо, що зазначеними нормативно-правовими актами встановлюється порядок здійснення судового контролю щодо рішень міжнародних комерційних арбітражів, які знаходяться в Україні, а також те, що з аналогічних підстав щодо скасування судом може бути відмовлено у визнанні або у виконанні арбітражного рішення, незалежно від того, в якій державі воно було винесено (ст. 478 ЦПК України та ст. 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»).

У міжнародному правопорядку (міжнародних актах та судовій практиці, а також доктрині) відповідні процесуальні дії також відомі як «annulling», «setting aside» або «vacatur». Відповідні положення, що стали основою сучасного внутрішнього правового регулювання, були результатом гармонізації та уніфікації підстав скасування арбітражних рішень, існують задля обмеження свободи законодавчого встановлення стандартів та їх застосування національними судами при здійсненні контролю щодо рішень арбітражів, а також надмірно вузькоспеціалізованих підстав, доступних згідно з законодавством країни перебування. Комерційний міжнародний правопорядок свідчив

і свідчить про те, що сторони іноді намагаються обмежити або розширити підстави для анулювання чи скасування, сподіваючись збільшити шанси на успішне вирішення їх спору. Оскільки зміна сфери судового контролю популяризується, важливими є питання щодо їх дійсності, доцільності, застосування та забезпечення правової визначеності судами. У будь-якому випадку має забезпечуватись мінімізація судового втручання у міжнародний арбітраж та відповідно забезпечення незалежності арбітражних судів та трибуналів, справедливості процедури [21, с. 130].

В цілому гармонізація та уніфікація відображена у Типовому законі ЮНСИТРАЛ Про міжнародний комерційний арбітраж (далі – Типовий закон) [22]. Положення ст. 34 Типового закону передбачають уніфіковані підстави та строки, протягом яких може бути подано вимогу проти арбітражного рішення. Пункт 1 передбачає, що єдиним засобом проти арбітражного рішення є заява про скасування, яка, згідно з параграфом (3), має бути подана протягом трьох місяців після отримання арбітражного рішення. Правила ст. 34 не перешкоджають стороні намагатись отримати судовий контроль в порядку захисту у виконавчому провадженні відповідно до ст. 35, 36. Стаття 34 обмежується позовом до суду (тобто органу судової системи держави). Типовий закон закріплює вичерпні підстави, за яких арбітражне рішення може бути скасовано. Цей перелік, по суті, відображає той, що міститься в ст. 36 (1), яка подібна й до положень ст. V Нью-Йоркської конвенції 1958 року.

Незважаючи на те, що підстави для скасування, які викладено в ст. 34 (2) Типового закону, майже ідентичні підставам для відмови у визнанні чи виконанні, як викладено в ст. 36 (1), слід зазначити практичну різницю. Заяву про скасування згідно зі ст. 34 (2) можна подати лише до суду в державі, де було ухвалено арбітражне рішення, а заяву про примусове виконання можна подати до суду в будь-якій державі. З цієї причини підстави, що стосуються публічного порядку та відсутності арбітражу, можуть відрізнятися по суті залежно від закону, застосованого судом (у державі скасування або в державі виконання) [23, с. 134].

Важливо зазначити, що відповідно до п. (е) ст. V Нью-Йоркської конвенції 1958 року у визнанні та виконанні арбітражного рішення може бути відмовлено на прохання сторони, проти якої воно ухвалено, лише якщо ця сторона надасть компетентному органу, де вимагається визнання та виконання, доказ того, що відповідне арбітражне рішення було скасовано чи призупинено компетентним органом країни, у якій або відповідно до законодавства якої це арбітражне рішення було ухвалено. Зокрема, також відповідно до Нью-Йоркської конвенції відмова можлива на прохання та за доказами сторони, якщо визнання або виконання арбітражного рішення суперечило б державній політиці країни [24].

Положення Типового закону були уведені у правовий простір України через Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж» [25] та внесення змін до цивільного процесуального законодавства. Застосування відповідних положень судами та використання їх сторонами арбітражних угод у національному правопорядку різноманітне.

Ознайомлення з даними, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень України, дає підстави стверджувати, що національні суди здебільшого відмовляють у скасуванні рішень МКАС при ТПП у зв'язку із необґрунтовано

вільним тлумаченням сторонами арбітражних угод відповідних підстав, що в цілому має ознаки зловживання процесуальним правом з метою затягування або унеможливлення виконання рішення МКАС. У зв'язку з цим слід звернути увагу на найбільш «популярну» підставу: недотримання публічного порядку. У такому випадку суди демонструють відповідність судового контролю вимогам справедливості судочинства та застосування закону в умовах тлумачення понять з відносно визначеним змістом, що є дає приводи для широкої дискреції, щодо якої має бути здійснено судовий самоконтроль.

За позицією Верховного суду застереження про порушення публічного порядку, зокрема, як підстава для відмови у визнанні та наданні дозволу на примусове виконання іноземного арбітражного рішення, є елементом механізму охорони публічного порядку держави від будь-якого негативного впливу, закріплює пріоритет державних інтересів над приватними в цьому аспекті. Застереження не допускає, щоб на території держави рішення арбітражного суду визнавалось рішення, в результаті виконання якого будуть вчинені дії, які прямо заборонені законом або заподіюють шкоду суверенітету, безпеці держави. Тлумачення публічного порядку здійснюється, зважаючи на правопорядок держави, визначення основних засад, зокрема: незалежності, цілісності, самостійності й недоторканості й основних конституційних прав, свобод, гарантій, фундаментальні принципи та засади правосуддя. Верховним судом також зазначено про забезпечення фундаментальних політичних, соціальних та економічних інтересів держави, обов'язок держави з дотримання своїх зобов'язань перед іншими державами та міжнародними організаціями.

Відповідна підстава має застосовуватись як виключна міра й для відмови у визнанні та виконанні, й скасуванні арбітражного рішення, про що нижче буде зазначено додатково. Особливість застосування цієї підстави полягає у тому, що йде мова не про правочин, щодо якого ухвалено арбітражне рішення виконання (зокрема, відповідно до ст. 228 ЦК України), не про норму іноземного права, застосованої арбітражним судом (зокрема ст. 12 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»), а про те, що суперечитиме публічному порядку визнання та виконання арбітражного рішення за результатами вирішення комерційного спору.

Водночас, необґрунтована відмова у наданні дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу може й порушувати права, які це арбітражне рішення може фактично надавати стягувачу в інших державах, й мати ознаки свавільного втручання, що за міжнародними стандартами є недопустимим. Верховним судом відзначено, що така відмова може порушувати гарантії, закріплені у ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. У даному випадку є підстави стверджувати про непропорційне втручання у право власності [26].

Тлумачення публічного порядку заявниками є різноманітним. Зокрема, у справі справа № 824/108/23 заявник посилається на те, що арбітражний суд не дотримався обов'язку надати обґрунтування рішення в частині визначення суми неустойки, порушив заборону подвійного стягнення. З приводу цього Верховний суд висловив позицію, що правова концепція публічного порядку призначена захистити державу від іноземних арбітражних рішень, які порушують чинні в фундаментальні принципи справедливості та правосуддя, ухвалені всупереч фундаментальним процесуальним і матеріально-пра-

вовим принципам, на яких тримається публічний порядок. Але під час розгляду справ про скасування рішень міжнародних комерційних арбітражів національні суди обмежені у повноваженні з перегляду рішень по суті справи, не можуть здійснювати його повну перевірку чи переоцінку, що по суті заяви вимагає заявник [27].

У справі № 824/83/23 Верховний суд заначив, що незадоволення клопотань учасників арбітражного розгляду не свідчить про порушення певного принципу процесу, посилається на принцип ефективності процесу доказування, зокрема, пропорційність та процесуальну економію. Верховний суд посилається на ст. 2 Регламенту МКАС, водночас, у ч. 4 ст. 2 йдеться про сумлінність та докладання Арбітражним судом та учасниками усіх розумних зусиль задля забезпечення справедливого, швидкого та економного завершення арбітражного розгляду і можливості виконання арбітражного рішення. Тим не менш, Верховний суд зазначає, що арбітражним судом не порушено норми матеріального права України, принципи процесуального права, які є саме частиною публічного порядку України. За позицією Верховного суду це – принципи рівності сторін, законність, змагальність процесу. Міжнародні стандарти доказів у комерційному арбітражі передбачають обов'язок арбітрів забезпечити змагальність у частині права подавати докази, права брати участь у слуханнях, а не як можливість для протидії сторін арбітражному суду в оцінці доказів і застосуванні права. Комерційний арбітраж є альтернативним способом вирішення спорів, заснований на вільному волевиявленні, не обмежений формалізованим судовим підходом державних судів, а є більш гнучким, ефективним та адаптованим способом.

Відповідні принципи відповідно до ст. 52 Регламенту МКАС не були порушені арбітражним судом через високий легітимний рівень дискреції арбітражного суду при прийнятті, розгляді та оцінці доказів. Відповідний підхід покладено в основу про арбітражного підходу державних судів до скасування рішень арбітражів.

В аналізованій справі Верховний Суд підтримав доводи заявника, що порушення публічного порядку може мати місце у випадку очевидного неправильного застосування арбітражним судом основних норм національного матеріального права чи грубого порушення норм процесуального права. Ймовірність відповідного порушення має бути ґрунтовно оцінена національним судом при оскарженні рішення арбітражного суду. Проте визначення арбітражем обставин порядку виконання зобов'язань, що було одним із основних доводів заявника, не суперечать публічному порядку України. На цих підставах заявнику було відмовлено у задоволенні заяви, з посиланням на вичерпний перелік підстав скасування арбітражного рішення та недопустимість перегляду арбітражного рішення по суті спору [28].

Також у справі № 88/2021, пов'язаної зі стягненням боргу, заявник посилався на неарбітрабельність спору, оскільки він виник у зв'язку з виконанням господарського договору, що пов'язаний із задоволенням державних потреб. Верховний суд, обґрунтовуючи свою позицію та посилаючись на ст. 2 Європейської конвенції про зовнішню торговельний арбітраж 1961 року, заначив, що юридичні особи, що за національним законом розглядаються як юридичні особи публічного права, не позбавлені права укладати арбітражні угоди. Також відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 22 ГПК України спір, який відноситься до юрис-

дикції господарського суду, може бути переданий сторонами на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу. Цивільно-правові аспекти спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні договорів про публічні закупівлі, можуть бути передані на вирішення міжнародного комерційного арбітражу. Будь-які неточності в тексті угоди про передачу спору на вирішення до третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу та (або) сумніви щодо її дійсності, чинності та виконуваності повинні тлумачитися судом на користь її дійсності, чинності та виконуваності. Важливою обставиною для визнання арбітрабельності спору, на яку звернув увагу Верховний суд, була та, що сторона, яка звернулася про скасування рішення, не заперечувала наявності компетенції МКАС при ТПП України, відстоювала свою правову позицію по суті спору, подавала заяву про призначення арбітра, зустрічну позовну заяву, відзив на первісний позов тощо. У зв'язку із цим Верховний суд зробив висновок, що сторона фактично визнала чинність арбітражного застереження [29]. Підсумовуючи викладене можливо прийти до низки висновків.

Висновки. Забезпечення права на справедливий суд при оспорюванні, відмові у визнанні або у виконанні арбітражного рішення МКАС можна розглядати на декількох рівнях. Насамперед, це – рівень створення арбітражного суду «відповідно до закону», який включає й загальну відповідність нормативного правового регулювання засадам правової держави, міжнародним стандартам, уніфікованим нормам, й, зокрема, вільне волевиявлення, арбітрабельність конкретного спору тощо, що пов'язано з правореалізацією. Дотриманню права на справедливий суд, ефективне та справедливе поновлення у правах сприяє передбачення можливості скасування, відмови у визнанні, виконанні, зупиненні виконання арбітражного рішення.

Інший рівень забезпечення права на справедливий суд вже пов'язаний безпосередньо з юрисдикційною діяльністю державних судів, які компетентні здійснювати судовий контроль, застосовувати закон та тлумачити відповідні підстави, враховуючи обмеженість втручання в діяльність арбітражу. Національними судами має бути продемонстровано відповідність судового контролю вимогам справедливості судочинства та застосування закону в умовах тлумачення понять з відносно визначеним змістом, що дає приводи для широкої дискреції, щодо якої має бути здійснено судовий самоконтроль. Разом із тим, справедливий судовий розгляд має враховувати особливості остаточності рішень арбітражів, зокрема, МКАС, та виключність і особливості підстав для їх скасування, відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання. Наявність відповідних підстав має бути доведеною заявниками та встановлена судом за умови пропорційного втручання у діяльність арбітражу, що свідчить про відповідність судового контролю національних судів засадам справедливості судового розгляду.

Література:

1. Кройтор В.А. Використання прецедентного права, створеного судами Європейського Суду з прав людини, в процесі прийняття рішень українськими судами з аналогічних питань. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. С. 46–53.
2. Кройтор В.А. Прецедентний характер рішень Європейського Суду з прав людини в сучасному цивільному процесуальному праві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 192–198.

3. Колдов Є., Колдов О. Право на справедливий судовий розгляд в міжнародному комерційному арбітражі. *Social development and Security*. Vol. 10, № 3, 2020. p.p. 64–74. URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/download/209/216/> (дата звернення 10.06.2024).
4. Справа «Компанія «Регент» проти України», заява № 773/03: Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Рішення, Справа від 03.04.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_426#Text(дата звернення 10.06.2024).
5. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж: Конвенція від 21.04.1961. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU61K07U> (дата звернення 20.06.2024).
6. Арбітражний регламентом Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі (ЮНСИТРАЛ): Резолюція № 31/98 Генеральної Асамблеї ООН від 15.06.1976. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU76028> (дата звернення 20.06.2024).
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду): Конституційний Суд України; Рішення № 1-рп/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08#Text> (дата звернення 11.06.2024).
8. Кройтор В.А., Садикова Я.М. Збалансованість інтересів як принцип сучасного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 100–102.
9. Винокурова Л. Порядок розгляду спорів у міжнародному комерційному арбітражі. *Право України*. 2011. № 1. С. 79–96.
10. Волошук О.Т. Поняття та правова природа компетенції міжнародного комерційного арбітражу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3. С. 116–120.
11. Гуменюк В. Компетенція Міжнародного комерційного арбітражу при розгляді зовнішньоторгових спорів. *Право України*. 2008. № 8. С. 124–129.
12. Гуменюк В. Правові аспекти діяльності Міжнародного комерційного арбітражу. *Право України*. 2008. № 4. С. 139–43.
13. Мирось К. В. Форми господарського судочинства та місце в них справ про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу. *Актуальні проблеми у сучасній науці*. 2023. № 10(16). С. 382–389.
14. Нагнибіда В.І. Механізм правозастосування при вирішенні спорів у міжнародному комерційному арбітражі: монографія. Київ: Гельветика, 2020. 492 с.
15. Притика Ю., Притика Д. Новели провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів у цивільному процесуальному законодавстві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. № 3(110). С. 29–34.
16. Притика Ю.Д., Амборський А.В. Щодо поняття і складових арбітрабельності: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Том. 2. Випуск 1. С. 10–13.
17. Спиридонова К. Компетенція міжнародного комерційного арбітражу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 7(305). С. 22–28.
18. Спиридонова К. Арбітрабельність спорів: питання теорії та практики. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 156–164.
19. Спиридонова К. С. Арбітрабельність спорів в міжнародному комерційному арбітражі. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Спеціальність 081 – право. Галузь знань 08 – право. Київ, 2024. 199 с.
20. Наталія Сакара. Втручання національного суду в рішення МКАС є перевищенням його повноважень. 08 грудня 2021 / Веб-портал: Судова влада України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1225758/> (дата звернення 11.06.2024)
21. Nikolić Dragana. Agreements Limiting or Expanding Grounds for Annuling International Arbitral Awards. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*. 68 (4). 2020. 130–157. URL: https://www.researchgate.net/publication/347830513_Agreements_Limiting_or_Expanding_Grounds_for_Annuling_International_Arbitral_Awards (дата звернення 14.06.2024).
22. Типовий закон ЮНСИТРАЛ Про міжнародний торговий арбітраж: Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі, Вена, 30.05.1997 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU97397> (дата звернення 16.06.2024).
23. UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mal-digest-2012-e.pdf> (дата звернення 15.06.2024).
24. United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: New York, 10 June 1958. URL: <https://www.newyorkconvention.org/english> (дата звернення 14.06.2024).
25. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» № 4002-XII від 24 лютого 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>. (дата звернення 14.06.2024).
26. Постанова Верховного суду від 16 червня 2022 року, справа № 824/203/21, провадження № 61-20916ав21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104849800> (дата звернення 10.06.2024).
27. Постанова Верховного суду від 16 листопада 2023 року, справа № 824/108/23, провадження № 61-13528ав23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115061595> (дата звернення 10.06.2024).
28. Постанова Верховного Суду від 21 грудня 2023 року у справі № 824/83/23, провадження № 61-15524ав23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115860517> (дата звернення 10.06.2024).
29. Постанова Верховного Суду 29 вересня 2022 року, справа № 824/15/22, провадження № 61-7657ав22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106636573> (дата звернення 10.06.2024).

Kroitor V. Right to a fair trial while disputing, refusing to recognize and grant permission to execute International Commercial Arbitration awards

Summary. The article is focused on the conditions and legal means of observing the right to a fair trial while disputing, refusing to recognize and grant permission to execute an arbitral award by the example of the International Commercial Arbitration Court at the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry. The positions of the ECHR and the Constitutional Court of Ukraine about the observance of the right to a fair trial regarding arbitrations have been outlined.

At the same time, the author has singled out the unresolved part of the scientific task on evaluating the algorithms of legal means for ensuring the compliance of judicial control over the ICAC awards applicable in the practice of the Supreme Court, which must meet the requirements of a fair trial. Unlike court decisions, arbitral awards are final in the sense that they are not subject to appeal in the manner and on the grounds typical for court decisions of civil and commercial jurisdiction.

The compliance of the national legislation regulations with the unified norms of international law has been noted by the author. The general principles of arbitration proceedings are determined by the sources of international law in order to prevent abuses on the part of the participants in commercial turnover as a result of different legal regulation of grounds for annulment of arbitration awards in various countries that contributes to legal certainty.

Based on the provisions that arbitral courts meet the criterion of “established by law” if they exercise powers in accordance with the law and procedural rules established by domestic law, it has been specified that the issue of the compliance with the right to a fair trial is determined by the way how national courts exercise appropriate control and interpret grounds for annulment, refusal to recognize and grant permission to execute an arbitral award.

The author has specified the importance of the compliance of the activity on implementing judicial control functions of competent courts with the principle of legal certainty, finality of arbitral awards, and the right to a fair trial. At the same time, the importance of minimizing judicial interference into international arbitration and, accordingly, ensuring

the independence of arbitral courts and tribunals, as well as the fairness of the procedure have been defined.

The author has noted that the limits of exercising the powers of national courts are determined by the verification of exhaustive grounds, which are, like unified international norms, enshrined in the current national legislation and cannot be interpreted broadly.

Key words: right to a fair trial, fair trial, civil legal proceedings, alternative methods of dispute resolution, arbitration court, International Commercial Arbitration Court at the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry (ICAC), international commercial arbitration, arbitration agreement, annulment, refusal to recognize and grant permission to execute international commercial arbitration awards, execution of the arbitration awards.